

УДК 372.881.111.1(378)

МОТИВАЦІЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ НА МОВНИХ КУРСАХ У КОНТЕКСТІ ІМЕРСІЙНОГО МЕТОДУ

Тимофєєв В.А.

Київський державний коледж туризму та готельного господарства

У статті розглядаються мотиваційні складові вивчення іноземних мов на мовних курсах. На тлі традиційних мотивів – інтегративна та інструментальна мотивації – автор виділяє інстинктивну мотивацію, пов'язану з первинними потребами людського організму. Розробляються чотири компоненти інстинктивної мотивації, які інкорпуються у систему імерсійного методу.

Ключові слова: мотиви вивчення іноземних мов, курси іноземних мов, інстинктивна мотивація, імерсійний метод.

Постановка проблеми. В епоху тотального домінування цифрових технологій майже в усіх сферах людського життя спостерігається заломлення мотиваційної складової професійних компетенцій. За аналогією до того як відбувається відмирання одних професій та зародження інших, так само змінюються стимули у межах вивчення дисциплін освітнього циклу. Завдяки розширенню можливостей комп'ютерної телефонії більш актуальним стає спілкування через скайп, твітер, чати, соціальні мережі, проведення онлайн-конференцій. Навчання таких традиційних видів володіння іноземною мовою як письмо та читання відходить подекуди на другий план. Точніше змінюються форми навчання цих видів діяльності, оскільки в нових умовах розвиваються межі між розмовним та письмовим варіантами мови.

Динамізація ритму життя вимагає від сучасної людини опанування навичками прискорено реагувати на виклики часу. І тому пріоритетними стають знання розмовних лексем та граматичних конструкцій, які відрізняються імпліцитністю та стислістю, та розуміння їх на слух. Як наслідок, створюється нова сфера використання мови – «електронне спілкування» (e-communication).

Під час вивчення іноземних мов для громадян України на передній план дедалі виходять такі мотиви, як саморозвиток, організація корисного дозвілля, забезпечення конкурентоздатності на робочому місці, зміна місця проживання (прагнення до більш комфортних умов проживання), туризм (в умовах дії безвізового режиму з країнами Європи).

Аналіз джерел і публікацій. За Українським педагогічним словником мотивація (від лат. moveo «рухати») – це «система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки» [3, с. 217].

Дотичною до нашого дослідження є класифікація мотивації/мотивів на три види, запропонована одним із класиків психологічної науки П.М. Якобсоном, – негативна та позитивна, пов'язані з позанавчальною ситуацією, – та мотивація, залежна від навчального процесу [8]. Метою нашого вивчення є третій тип, який визначається вузькоособистісними цілями – процес набуття знань, насолода від результату, реалізація своїх схильностей.

Мотиваційну сферу під час вивчення іноземних мов досліджували та досліджують Р. Гарднер, Н.О. Арістова, Н.Д. Гальськова, Н.И. Гез,

Т.Є. Гончаренко, Р.О. Гришкова, А.Н. Щукін та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Усі дослідники зосереджують увагу на дослідженні мотивації студентів юнацького віку в умовах навчального закладу без достатнього урахування вимог часу та зміни особистісних ціннісних орієнтирів сучасної людини. У своїх розвідках науковці розглядають способи створення навчально-педагогічних умов для підвищення рівня мотивації у студентів шкіл та вишів. Ми натомість пропонуємо відштовхуватися від самого питання мотивації як передумови для необхідності переформатування методів навчання іноземних мов представників дорослої аудиторії (після 25 років), і висуваємо гіпотезу про ефективність імерсійного методу з цієї точки зору.

Ми підтримуємо усталене бачення мотивації як компоненту теорії і практики викладання іноземних мов, покликаною сприяти підвищенню рівня знань студентів, але разом з тим вважаємо, що настав час для нового погляду на мотиви-потреби, які спонукають дорослу людину вивчати іноземні мови на мовних курсах.

Постановка завдання. Стимулом до проведення цього дослідження стала необхідність в уточненні та переосмисленні мотивації, з якою людина приходить на курси іноземних мов. Організоване нами опитування та анкетування юнацької та дорослої аудиторії показало, що 50% мотивів – це пошук або зміна роботи, 5% – саморозвиток або хобі («для себе»), 10% – використання мови у професійній діяльності, 10% – виїзд за кордон на постійне або тимчасове місце проживання, 10% – потреба у володінні мовою для подорожей, 10% – покращення академічних показників з мови, яка вивчається студентом у ВНЗ, 5% – спілкування з друзями або колегами з інших країн світу.

Але більш показовим для нашого аналізу було повторне анкетування студентів з приводу мотивації на етапі переходу з одного рівня вивчення мови на інший. Мотивами для продовження вивчення іноземної мови на курсах (навіть за умов достатнього володіння нею) були: зручна та ефективна методика, психологічна сумісність з викладачем, комфортний клімат в групі. Деякі ж первинні мотиви, які привели студентів на мовні курси, ставали на другий план і переставали бути вирішальними. Життєва картина слухачів курсів ставала реальнішою: уточнювалися цілі вивчення іноземної мови, коригувалися плани на

майбутнє, адекватно оцінювалися власні здібності до вивчення мови. Підвищувався відсоток такого нетрадиційного мотиву, як саморозвиток. Таким чином значення набувала внутрішня мотивація (вузькоособистісний вид мотивів за П.М. Якобсоном) – викладач, методика, група, оточення, яка пов'язана з навчальною діяльністю, на протидію зовнішній (значимість самої мови та інформації про її носіїв та країну для кар'єри та реалізації особистих можливостей), що не пов'язані безпосередньо з навчальною діяльністю. Ми вважаємо, що чинники внутрішньої мотивації співвідносяться з чинниками зовнішньої мотивації як духовні аспекти життя з матеріальними.

Саме такий результат опитування став стимулом для розробки системи мотивів для вивчення іноземних мов на мовних курсах.

Отже окремими завданнями дослідження є:

1. Виявлення та окреслення нових джерел внутрішньої мотивації під час вивчення іноземних мов на мовних курсах та створення на цій основі системи первинних мотивів.

2. Роль імерсійного методу як інструменту задоволення «нових» внутрішніх мотивів-потреб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Американський науковець Р. Гарднер, вивчаючи роль мотивації в оволодіння другою/іноземною мовою, виділяє чотири класи змінних величин мотивації – інтегративність (інтерес до представників мови), особисте ставлення до процесу навчання (оточення, методика, навчальний матеріал, викладач, імідж мовної школи), власна мотивація (власне бажання), інші величини (практичний інтерес, страх перед незнанням мови, самовпевненість, здібності тощо) [10, с. 15–16].

Ми приймаємо дворівневу модель мотиваційного чинника у вивченні іноземної мови, розроблену Р. Гарднером, за якою перші три класи змінних величин вказуються як корелятивні (співвідносні) причини мотивації, та у комплексі утворюють інтегративну (внутрішню) мотивацію (це збігається й з результатами нашого анкетування). Інші мотиваційні чинники утворюють інструментальну (зовнішню) мотивацію, і є відображенням зовнішніх потреб. Однак у своєму дослідженні ми будемо прагнути доповнити запропоновану модель інстинктивною мотивацією, і вважаємо, що вона керує вибором людини на підсвідомому рівні. Отже, наша модель мотивації вивчення іноземних мов на мовних курсах включатиме три рівні і виглядатиме наступним чином (див. рис. 1).

Виділяючи у мотиваційній складовій вивчення іноземної мови такий елемент як інстинктивні мотиви, не можна не посперитися на теорію п'яти рівнів потреб американського психолога А. Маслоу [12]. Важливим для нашого дослідження є визначення потреби у розумовій діяльності як фізіологічної, тобто потреби першого найнижчого рівня (basic needs). Ця діяльність здатна виступати знаряддям для утамування фізичного голоду (hunger-gratifying tool) [12, с. 37]. Тому деякі сучасні дослідники до мотивів першого рівня включають також потребу в освіті, моральному та фізичному здоров'ї, гігієні тощо [9].

Якщо визначати інстинкт виживання (збереження фізичного та морального здоров'я), прагнення до отримання морального задоволення (ендорфінація організму), утамування інформаційного голоду (освіта) та пошук альтернативного «притулку» (соціалізація) як основні потреби людини, то вивченням іноземної мови можуть керувати мотиви (drives) першого фізіологічного рівня (physiological level).

Саме на такому умовиводі ми будуватимемо нашу систему мотивів вивчення іноземних мов на мовних курсах.

Розглянемо детальніше виділені нами чотири компоненти інстинктивної мотивації, і спробуємо інтегрувати їх у контекст вивчення іноземних мов на мовних курсах.

В 2013 році спеціалістами Інституту медичних наук Низама в Індії було проведено клінічне дослідження за участю людей похилого віку, яке виявило профілактичний ефект вивчення іноземних мов у розвитку сенільної деменції. Аналіз медичних записів 648 випадків захворювання на старече недоумство показав, що у білінгвів божевілля розвивається в середньому на 4,5 років пізніше, ніж у монолінгвів.

На підставі результатів вище описаного лабораторного дослідження медици стверджують, що вивчення іноземної мови сприяє профілактиці відмирання клітин головного мозку або принаймні гальмує деструктивні процеси у цьому органі.

Під час вивчення іноземної/другої мови та регулярного користування нею збільшуються окремі ділянки кори великих півкуль головного мозку, наприклад, гіпокамп, який відповідає за закріплення спогадів та їхній перехід у довготривалу пам'ять. Деякі дослідники відмічають зростання сірої речовини в осіб, які впродовж щонайменше трьох місяців поглиблено вивчали іноземну мову.

Природне прагнення людини забезпечити організм достатнім рівнем ендорфінів також може служити мотивом до інтелектуальної діяльності. Відомі такі способи ендорфінації організму, як прослуховування музики, милування живо-

Рис. 1.

писом, заняття спортом та інші. Вивчення іноземної мови визнають як неприродний (відбувається на підсвідомому рівні) засіб, який здатен спровокувати викид ендорфінів у крові. Якщо людині подобається звучання мови, її граматичний та лексичний малюнок, то вона отримує естетичну насолоду, що й призводить до насичення організму новою порцією ендорфінів.

Прагнення до здобуття нових знань, пізнання оточуючого світу є природною потребою мозку здорової людини, який постійно вимагає наповнення корисною та необхідною інформацією. Вивчення іноземної мови розглядається у даному випадку не як засіб задоволення інструментальної мотивації: використання мови для здобуття інформації, а як матеріал, яким втамовують інформаційний голод. Виконуючи вправи, вивчаючи граматичні конструкції, лексичні одиниці та ідіоматичні фрази, людина задовольняє свою потребу в освіті, як однієї з первинних потреб організму.

З давніх-давен люди шукали нові суспільства, привчали тварин, постійно щось винаходили. І понині найважливішим чинником, що впливає на розвиток соціуму, є спілкування. Частково ми задовольняємо свою соціальну потребу у колі родини, друзів та колег. Але на підсвідомому рівні ми прагнемо до нових знайомств, зустрічей та контактів. Враховуючи умови, в яких відбувається вивчення іноземних мов на мовних курсах, людина отримує альтернативну можливість задоволення своєї соціальної потреби.

Основним завданням імерсійного методу є створення оптимальних умов задля задоволення потреб мотивації учіння. За Б. Вернером, це такий вид мотивації, який «максимально сприяє розкриттю внутрішнього мотиваційного потенціалу особистості учня» [13, с. 140]. Нашим наступним завданням є спроба доведення придатності імерсійного методу на тлі дії інстинктивної мотивації вивчення іноземних мов на мовних курсах.

Отже, сам метод імерсії, над розробкою якого ми працюємо у ракурсі його застосування під час викладання іноземних мов на мовних курсах, бере початок у країнах Західної Європи та в Північній Америці і Канаді (де актуальною є проблема формування білінгвізму громадян).

Відповідно до цього методу людина повністю «занурюється» в іншомовне середовище шляхом майже тотального використання іноземної/другої мови, а також долучення людини до ментальності, культури та традицій носіїв цієї мови.

Модифікація імерсійного методу, що пропонується нами у рамках викладання іноземної мови на мовних курсах, передбачає штучне створення закордонної території у форматі аудиторного заняття. Студент потрапляє в умови, в яких позбавляється вибору мови, якою користуватися і яку чути.

Грамматика і лексика під час заняття вивчаються та засвоюються без використання рідної мови (за винятком небагатьох прикладів). Це забезпечується за допомогою наочних матеріалів, словесних описів (на основі відомих слів), схематичних та табличних пояснень, розбору зразків, виконання вправ. Від студента вимагається

розуміння суті інформації, тим самим сприяючи розвитку у нього мовної інтуїції та наближаючи процес спілкування до більш реальних умов. Вивчення мови максимально наближається до природного процесу.

Основою імерсійного методу є трансформаційні вправи, що виконуються переважно в парі або в групі, залучаючи одночасно якомога більше студентів до процесу комунікації та наближаючи процес тренування мови до умов реального міжособистісного спілкування [8].

Для запобігання відключення мозку в умовах одноманітності навчальної діяльності програма трансформаційних вправ побудована на принципі непередбачуваності та різноманіття. Як відомо з психології, поряд з багаторазовим повторенням та усвідомленням значущості інформації, її запам'ятовуванню сприяє емоційна складова, яка супроводжує отримання цієї інформації. Тому домінуючим під час організації навчальної діяльності за імерсійним методом є ефект неочікуваності, подиву.

Кожна навчальна ситуація у контексті імерсійного методу «проживається», а не пояснюється за допомогою складних слів рідної або іноземної мови. Метою імерсії є навчити студентів користуватися іноземною мовою, а не мати про неї уявлення.

Особливістю нашої моделі імерсійного методу є врахування темпераментів студентів групи. Таким чином забезпечується психологічний комфорт людини. Студент усвідомлює небайдужість до себе з боку викладача та одногрупників, і відчуває себе частиною нового колективу.

Роль викладача у контексті імерсійного методу зводиться до функцій організатора заняття та партнера студентів, що допомагає їм зняти бар'єр невпевненості та подолати відчуття шоку або паніки через необхідність адаптуватися до незвичних, альтернативних методик вивчення іноземної мови.

Висновки. Отже наша мотиваційна модель у контексті імерсійного методу під час викладання іноземних мов на мовних курсах складається з трьох рівнів: інстинктивна, внутрішня та зовнішня мотивації.

На підставі аналізу наукової психолого-педагогічної літератури та зроблених умовиводів ми з'ясували, що інстинктивна мотивація діє на підсвідомому рівні і є елементом первинних потреб людини.

Інстинктивна мотивація складається з чотирьох мотивів: прагнення до забезпечення якості життя у похилому віці, потреба в ендорфінізації організму, інформатизації мозку та соціалізації своєї особистості.

Опис структури імерсійної моделі навчання іноземних мов показав її повну придатність для задоволення всіх чотирьох мотивів інстинктивної мотивації. Вивчення іноземної мови у контексті імерсійного методу забезпечує активну участь студентів у навчальному процесі, дозволяє на емоційному рівні відчути всі аспекти мови, задіює інтелектуальні процеси мозку, розвиває інстинктивне мислення, залучає до колективної роботи.

Список літератури:

1. Арістова Н.О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих нелінгвістичних навчальних закладів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2009.
2. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика. М.: Академия, 2006. – 336 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
4. Гончаренко Т.Є. Мотивація вивчення іноземної мови як соціальна функція освіти // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2010. – № 4. – С. 47–55.
5. Гришкова Р.О. Психолого-педагогічні умови особистісно орієнтованого вивчення іноземної мови // Наук. записки. – Т. 18. – К.: 2000. – С. 35–37.
6. Шукин А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика. – М.: Филоматис, 2006. – 479 с.
7. Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации в поведении человека. – М.: Просвещение. 1969. – 317 с.
8. Тимофеев В.А. English with a Tutor. Англійська з репетитором: Збірник трансформаційних вправ для іммерсійного методу. – К.: «ФОП Левітас Г.Г.», 2017. – 82 с.
9. Basic needs. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Basic_needs
10. Gardner R.C. (2000) Correlation, causation, motivation, and second language acquisition. Canadian Psychology, 41, p. 10–24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.136.9968&rep=rep1&type=pdf>
11. Keblawi F. (2009). A review of Language Learning Theories. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.qsm.ac.il/mrakez/asdarat/jamiea/12/eng-2-faris%20keblawi.pdf>
12. Maslow A. (1970). Motivation and Personality. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://s-f-walker.org.uk/pubsebooks/pdfs/Motivation_and_Personality-Maslow.pdf
13. Werner B., A theory of motivation for some classroom experiences // Journal of Educational Psychology. – 1999. – 240 p.

Тимофеев В.А.

Киевский государственный колледж туризма и гостиничного хозяйства

МОТИВАЦИЯ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ НА ЯЗЫКОВЫХ КУРСАХ В КОНТЕКСТЕ ИММЕРСИОННОГО МЕТОДА**Аннотация**

В статье рассматриваются мотивационные составляющие изучения иностранных языков на языковых курсах. На фоне традиционных мотивов – интегративная и инструментальная мотивации – автор выделяет инстинктивную мотивацию, связанную с первичными потребностями человеческого организма. Разрабатывается четыре компонента инстинктивной мотивации, которые инкорпорируются в систему иммерсионного метода.

Ключевые слова: мотивы изучения иностранных языков, курсы иностранных языков, инстинктивная мотивация, иммерсионный метод.

Timofeev V.A.

Kiev State College for Tourism and Hospitality

MOTIVATION OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES BY COURSE STUDENTS IN THE CONTEXT OF THE IMMERSION METHOD**Summary**

The article deals with the motivational components of learning foreign languages by course students. Accepting the existing integrative and instrumental motivations, the authour distinguishes an instinctive motivation involving the basic needs of a human body. Further, we offer four elements of the instinctive motivation incorporated in the immersion method.

Keywords: motivation of FLL, foreign language course, instinctive motivation, immersion method.